

Література

1. Перебийніс В. С. Деякі закономірності в розвитку термінологічної лексики (на матеріалі «Енциклопедії кібернетики») / В. С. Перебийніс // Мовознавство. – 1974. – № 4. – С. 3–12.
2. Горбачевський І. Уваги о термінології хемічній / І. Горбачевський // Зб. матем.-природопис.-лік. секції НТШ. – 1905. – Т. 10. – С. 2.
3. Наконечна Г. В. До історії унормування української науково-технічної термінології / Г. В. Наконечна // Мовознавство. – 1992. – № 6. – С. 41–47.
4. Вюстер Э. Международная стандартизация языка в технике / пер. с нем. и обраб. О. И. Богомоловой под ред. Э. К. Дрезена и др. – Л.–М. : Стандартгиз, 1935. – С. 3–17.
5. Лобач Е. А. Терминология современной математики и пути ее интернационализации (на материале немецкого языка) : автореф. дис... канд. филол. наук : спец. 10.02.04. „Германские языки” / Елена Алексеевна Лобач. – К., 1988. – 24 с.
6. Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 « Германські мови» / Куделько Зоя Борисівна. – Львів, 2003. – 20 с.
7. Кочан І. Синтагматика та парадигматика термінів з міжнародними компонентами як фактор їх системності / Ірина Кочан // Вісник : Проблеми української термінології. – Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2005. – № 538. – С. 3–10.
8. Епоніми симптомів, синдромів і хвороб внутрішніх органів / [за заг. ред. О.О. Абрагамовича]. – Львів : ПП "Кварт", 2005. – 126 с.
9. Нікітіна Ф. О Засоби структуризації інтернаціональних терміноелементів в українській науковій термінології / Ф. О Нікітіна // Мовознавство. – 1996. – № 4–5. – С. 47–49.
10. Онуфрієнко Г. Мовна гібридизація термінологічного знака як актуальна проблема українського термінознавства / Галина Онуфрієнко // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць / відп. ред. проф. Л. О. Симоненко. – К. : КНЕУ, 2007. – Випуск VII. – С. 87–88.

Дмитренко О.П.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької мови
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПРИЧИНИ НЕВДАЧ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У статті робиться спроба проаналізувати ймовірні помилки, що викликають збій у процесі міжкультурної комунікації.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, міжкультурний мовленнєвий акт, мовні та дискурсивні помилки.

Abstract. The article focuses on the study of possible mistakes that cause failure in the process of intercultural communication.

Key words: intercultural speech contacts, intercultural communication, language and discursive mistakes.

Сучасний динамічний світ називають світом комунікації: розширення економічних, культурних зв'язків, вирішення питань інтеграції, співпраці, виникнення та розв'язання військових конфліктів, збільшення еміграційних потоків перетворили комунікацію на важливий чинник суспільного, бізнесового, військового життя.

Усі ці чинники вимагають ґрунтовного підходу до проблеми міжкультурної комунікації, передбачають виявлення, аналіз та усунення потенційних недоліків, помилок та збоїв у процесі комунікації з представниками інших культур. Це, на нашу думку, й визначає **актуальність** наукової розвідки.

Мету пошуку спрямовано на демонстрацію відмінностей у двох мовах – німецькій та українській, на прогнозування, виявлення та виправлення потенційних помилок у процесі міжмовного спілкування.

Вивчення збоїв, бар'єрів, виявлення їх причин, класифікація невдач і труднощів у процесі спілкування має давню традицію у філософських, філологічних дослідженнях. Тут слід згадати теорію найменування у рамках древніх європейських і східних теорій мови, античні ри-

торики, теорії значення в семіотиці, психології, естетиці (О. Richards), вчення про мовну норму у її експериментальному аспекті (А. Пешковський, Л. Щерба), теорія аргументації (А.Ивин, Perelman), теорія мовленнєвих актів (Н.Арутюнова, Е. Падучева, Austin, Searle) та в ряді інших дисциплін. Найпотужніший поштовх до свого розвитку проблема мовного спілкування отримала від теорії мовленнєвих актів. На сучасному етапі, в умовах глобалізації, спостерігається загострення проблеми порозуміння між представниками різних культур. Це означає, що питання врегулювання фахових, ділових, політичних, економічних відносин не є лише проблемою в галузі міжнародної співпраці, а й основною гуманітарною проблемою. Проблема міжкультурної комунікації є важливим складником процесу вивчення іноземних мов, завданням якого є максимально якісно підготувати актанта до мовленнєвої діяльності з представниками різних культур.

Комунікативні невдачі розглядаються в рамках комунікативного акту чи акту мовного спілкування. Комунікативний або мовленнєвий акт (далі КА) – це цілеспрямована мовленнєва дія, що здійснюється згідно з принципами і правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими у даному суспільстві, це цілісна, закінчена частина діяльності мовного спілкування, що має природні межі (до і після спілкування наявна пауза, тривалість якої є необмеженою). Типовим різновидом КА є діалог, а також і монолог, якщо він спрямований на певних адресатів чи одного адресата. Основними складниками КА є: 1) комуніканти або учасники спілкування; 2) комунікативний текст, у разі діалогу – діалогічний текст, що складається з розгорнутих чи стислих реплік; 3) психолінгвістичні процеси двох принципово різних видів: вербалізація й розуміння або *елементарні такти* КА (за Городецьким); 4) психосоціосфера, що вміщує інтелектуальну, емоційну, свідому, немовну семіотичну діяльність комунікантів; 5) комплексна практична діяльність комунікантів; 6) фонові додаткові обставини, за яких відбувається комунікація або інакше *діяльнісний контекст* (за Городецьким): зовнішній світ, навколишнє середовище, фізична сфера (жара, холод, дощ тощо); 7) моделі мовного спілкування.

Існує низка умов успішної комунікації, яка визначається складниками прагматичного характеру та напряду й цілком залежать від лінгвістичного чинника. Успішною комунікація вважатиметься тоді, коли мовці досягають стратегічної мети в умовах безконфліктного спілкування. Неуспішність, неефективність комунікації викликає комунікативний конфлікт, комунікативні невдачі, комунікативний дискомфорт [4].

Першим у зарубіжному мовознавстві типологію комунікативних невдач у рамках філософської теорії мовних актів здійснив Д. Остін. У лінгвістиці комунікативні невдачі класифікують як «такі невдачі, коли не досягається не тільки практична, а й комунікативна мета», як «збій у спілкуванні, при якому мовні утворення не виконують свого призначення» [1, с. 68]. Ученими було класифіковано комунікативні невдачі (далі КН) та узагальнено основні принципи типології КН. Розглянемо класифікацію КН Б. Городецького як одну з найдетальніших. Дослідник поділяє комунікативні невдачі за їх наслідками та джерелами. За наслідками автор розділяє КН на *глобальні* та *часткові* невдачі. У випадку глобальної невдачі акт спілкування переривається і, як наслідок, має негативний результат. Наслідком часткової комунікації є відхилення від теми спілкування з метою усунення непорозуміння.

Типологія КН на основі джерела передбачає врахування *тезауруса* комунікантів та особливостей процесу спілкування – рівень вербалізації та розуміння (тезаурус – слово грецького походження, що означає «скарбниця»). У сучасній лінгвістиці тезаурус є особливим різновидом словників загальної чи спеціальної лексики з семантичними відношеннями між лексичними одиницями (синоніми, антоніми, пароніми, гіпоніми, гіпероніми та ін.).

Далі розрізняють ще два джерела: а) «*віддалені*», сюди відносять неухабність, упередженість та самовразливість комунікантів та незвичайність теми для них; б) «*найближчі*», викликані порушеннями в рамках будь-якого з компонентів комунікативного акту [1, с. 5–31]. Отже, у реальному комунікативному акті можуть бути представлені всі чи деякі явища, що створюють труднощі у мовленнєвому акті чи не уможливають її взагалі.

Найвагомішими причинами комунікативних невдач з лінгвістичної точки зору є, перш за все:

1. недостатній рівень володіння іноземною мовою, її фонетичною, лексичною, граматичною системами;
2. індивідуальні відмінності комунікантів через належність їх до різних культур, мовних етносів;
3. прагматичні чинники, а саме: незнання правил комунікації в різних ситуаціях спілкування, так звані дискурсивні невдачі.

Слід зазначити, що КН, викликані вербальними чинниками, важко розмежувати від невербальних. Розглянемо деякі приклади:

1. незнання інофоном лексичної одиниці, фразеологізму чи жесту;
2. неправильне сприйняття жесту, приписування знакової функції незнаковим одиницям іншої культури;

3. «зовнішня інтерференція» – перенесення знака і значення своєї лінгвокультурної системи в іншу культуру, в якій вони відсутні взагалі або ж мають інше значення;

4. «внутрішня інтерференція», коли актант намагається оперувати знаками іншої мови, але використовує їх неадекватно. Це можуть бути випадки вживання слів з неправильною валентністю, слова, що мають обмежену сферу вживання.

Типові мовні та дискурсивні помилки, що є причинами комунікативних невдач розпадаються на:

а) фонетичні, фонологічні, інтонаційні: неправильна артикуляція звуків, порушення правил позиційної довготи голосних та їх коротке звучання, вимова слів без приступу та приди-ху, неправильне перенесення наголосу та наголошення ненаголошених складів у слові, що викликає неправильний переклад, а отже, й розуміння висловлювання. Наприклад, два німецьких дієслова, значення яких змінюється від позиції наголосу *übers'etzen* – «перекладати з іноземної мови на іншу» та *ü'bersetzen* – перевозити, переправляти на інший берег річки: *Der alte Fährmann hat uns über'gesetzt. Der Student hat diesen Text ohne Wörterbuch übers'etzt*. Комічною була б ситуація, якщо поміняти позицію наголосу у цих словах.

б) орфографічні: не дотримання правил нового правопису та написання слів іноземного походження;

в) лексичні: неоднозначність лексичних одиниць мови, перш за все омонімія як явище збігу в одному звучанні різних за значенням слів. Наявність омонімії суперечить логічності мови, раціональній цілеспрямованості мовного знака, єдності позначуваного й позначувального. Ця дефініція охоплює омофони – різні слова, які збігаються за звучанням, омографи – різні слова, які мають однакову графічну фіксацію (*ist – isst*), омоформи – граматичні омоніми, які збігаються за звучанням та написанням лише в окремих граматичних формах. Для унаочнення вищезазначеного демонструємо такі приклади: а) двочленні дієслова-омоніми: *bewegen¹* «рухати», *bewegen²* «спонукати»; *lesen¹* «читати», *lesen²* «збирати плоди»; б) тричленні та чотиричленні омонімічні групи дієслів: *backen¹* «пекти, випікати», *backen²* «липнути», *backen³* «займати місце за столом»; *scheren¹* «стригти», *scheren²* «турбуватися», *scheren³* «підрізати гравця; робити на коні «ножиці», *scheren⁴* «йти геть». Деякі дієслова омоніми входять до складу міжчастиномовних омогруп: *lesen* «читати» і *das Lesen* «читання», *leben* «жити» і *das Leben* «життя» тощо.

г) граматичні: порядок слів у підрядних реченнях, передування об'єкта в давальному відмінку об'єкту в знахідному, відсутність вживання артиклів тощо.

Дискурсивні помилки викликані незнанням системи мови, неправильним використання мовних одиниць у певних ситуаціях, недотриманням норм та цінностей, прийнятих у соціумі, мову для спілкування якого використовує комунікант. Отже, до дискурсивних помилок відносимо:

а) етикетні помилки – незнання правил мовного етикету, неправильне звертання до осіб з титулами та званнями в офіційній та неофіційній обстановці;

б) стереотипні помилки, викликані незнанням соціокультурних стереотипів;

в) неволодіння ментальними стереотипами, відмінності у вживанні зооморфних метафоричних номінацій для характеристики людини. Так, наприклад, майстра з досвідом німці називають *einalter Hase*, а українці – «стріляний горобець»; про того, хто працює старанно говорять: *працює як віл* та *wie ein Dachsar beiten* – працювати як борсук; молоду людину український етнос називає [ще] [м'атерине] *молоко на губах не обсохло*, а німецький – *ein junger Dachs*.

г) етнічні стереотипи – етнічними, які використовуються для характеристики індивіда в одній культурі, які, проте, мають інше значення або цілком відсутні в іншій культурі, а саме: *das Wams, die Tracht, die Schaubе* тощо;

г) «енциклопедичні» помилки, неволодіння фоновими знаннями, які відомі практично всім носіям іншої культури, як-от: бурсак, гетьман, козак, *Запорозька Січ, Петро Калнишевський, Іван Мазепа*, для німецької культури: *Gebrüder Grimm, der alte Fritz* (Фрідріх Великий), *der Eiserne Kanzler* (Бісмарк).

Висновок. Виокремлені типові помилки можуть мати місце у процесі комунікації представників різних культур. З метою уникнення помилок такого плану та успішного оволодіння чужою мовою та культурою необхідно, по-перше: а) акультурація (Верещагінім та Костомаровим) – «засвоєння людиною, що виросла в одній національній культурі, суттєвих

фактів, норм і цінностей іншої культури». Така людина, зберігаючи свою національно-культурну ідентичність, виявляє повагу та толерантність до інших культур та її представників. Іноземні мови будуть лише в тому випадку засобом комунікації, якщо вона вивчаються у нерозривній єдності зі світом та культурою народу, мова якого вивчається; по-друге, активізувати процес викладання іноземних мов з урахуванням потенційних помилок, можливих у мовленнєвому акті.

Звичайно, що в цій науковій розвідці не перераховані всі можливі помилки, що здатні викликати збій у комунікативному акті. Виявлення та детальний аналіз помилок у процесі міжкультурної комунікації може стати предметом інших пошуків.

Література

1. Городецкий Б.Ю. Кобозева И.М., Сабурова И.Г. К типологии коммуникативных неудач // Диалоговое взаимодействие и представление знаний. – Новосибирск, 1985. – С. 64–78
2. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. – М.: «Гнозис». – 2003. – 234 с.
3. Ермакова О.П., Земская Е.А. К построению типологии коммуникативных неудач (на материале естественного русского диалога) // Русский язык в его функциональных разновидностях. Коммуникативно-прагматический аспект. – М.: Наука, 1993. – С. 30 – 65.
4. Мартынова Е.М. Типология явлений коммуникативного дискомфорта в ситуациях диалога: автореф. дис канд. филол. наук. – Орел, 2000. – 20 с.
5. Остин Дж. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Наука, 1986. – Вып. 17. – С. 22–131.
6. Падучева Е.В. Прагматические аспекты связности диалога // Известия АН. Серия литературы и языка. – 1982. – Т. 41. – Вып. 4. – № 4. – С. 305–313.
7. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход. – М.: Русский язык, 2002. – 342 с.

Драб Н.Л.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

Лобецька І.М.,

старший викладач кафедри іноземних мов

Костюк Т.О.,

*викладач кафедри іноземних мов
факультету міжнародної економіки і менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті йдеться про особливості застосування невербальної комунікації під час проведення ділової презентації іноземною мовою, якими необхідно оволодіти студентам ВНЗ України.

Ключові слова: ділова презентація, невербальна комунікація, іноземна мова, економічний ВНЗ.

Abstract. The article discusses the use of nonverbal communication in business presentations in foreign languages, which must be mastered by the students of economic universities of Ukraine.

Key words: business presentation, nonverbal communication, foreign language, economic university.

Постановка проблеми та формування мети дослідження. У зв'язку з інтеграцією України в сучасний діловий простір перед економічними ВНЗ України постає завдання не тільки підготувати економістів, які добре говорять іноземною мовою, але й володіють вміннями ефективно робити ділову презентацію, що дозволяє їм вирішити певні виробничі та комерційні завдання, виходячи з інтересів комунікантів.

Під діловою презентацією ми розуміємо підготовлене, професійно спрямоване монологічне висловлювання, яке базується на результатах аналітичного дослідження певної економічної проблеми, має чітке логіко-композиційне оформлення і націлене на ефективне інформування, мотивування або переконання певної аудиторії з урахуванням її основних культурологічних характеристик.